
THE REPERTOIRE IN FOLK SINGING TRAINING AS AN OPPORTUNITY FOR CREATING CREATIVITY IN STUDENTS MINDS - THE FUTURE TEACHERS

Galya Petrova-KirkovaFaculty of Musical Folklore and Choreography, Academy of Music, Dance and Fine Arts „Prof. Asen Diamandiev“ – Plovdiv, Republic of Bulgaria, galiakirkova@abv.bg

Abstract: Nowadays, the formation of creative attitude is a current issue which is directly related to the goals and missions of today's folk singing training and education; and to the uniqueness and adaptability skills in each and every personality. Through the means of expression (concluding improvisation) found in Bulgarian folklore, the repertoire in folk singing training allows the development of a creative attitude. The repertoire in folk singing training along with the means of expression in both authentic and processed folklore songs allows the ability of creative thinking in every student to grow.

The repertoire mainly contains folk songs with a piano accompaniment. To develop a creative attitude, the training uses interdisciplinary approaches. The students are pushed into using the knowledge they've received from other classes (Music theory, solfeggio, Musical analysis, Piano class). For example to recognize the type of piano accompaniment; the type of introduction; the purpose of the piano accompaniment in the song itself. An important moment is tracking and understanding the connection between voice and instrument, between being a solo performer or a part of a chamber ensemble. There is a special part of the repertoire which presents non-standard composition tools- aleatoric models, improvisational thinking, compositional interpretation.

The practice approaches are:

- ✓ assimilation of the abilities and knowledge (orientation, activities ...);
- ✓ detail reading of the songs context;
- ✓ learning how to be, behave and act as a performer;
- ✓ professionally training the students how to become qualified teachers.

Keywords: creativity, folk singing, training, interdisciplinary approaches.

**РЕПЕРТОАРЪТ В ОБУЧЕНИЕТО ПО НАРОДНО ПЕЕНЕ И
ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА ФОРМИРАНЕ НА КРЕАТИВНОСТ У СТУДЕНТИТЕ –
БЪДЕЩИ УЧИТЕЛИ****Галя Петрова – Киркова**Факултет “Музикален фолклор и хореография”, АМГИИ “Проф. Асен Диамандиев”, Пловдив
galiakirkova@abv.bg

Резюме: Формирането на творческа нагласа, на креативност, е значим актуален проблем, който пряко кореспондира с целите и задачите на съвременното обучение и възпитание, с въпросите за адаптивността и нестандартността на личността в условията на глобализация. Това обуславя необходимостта от поставянето му във връзка с професионалната готовност на студентите-бъдещи учители по музика.

Репертоарът в обучението по народно пеене, предоставя (на първо място) възможности за стимулиране на творческата нагласа със закодираните в природата на българската народна песен изразни средства, които съдържат предпоставки за индивидуални решения на изпълнителя и за импровизация. Това се отнася както за автентичните, така и за обработените народни песни.

Като основен репертоар в обучението се явяват народните песни със съпровод на пиано. Възможностите за стимулиране на творческата нагласа са свързани с прилагане на интердисциплинарни подходи в процеса на усвояването им. Студентите са насочвани към прилагане на знания и умения от други дисциплини (музикално-теоретични и практически – теория на музиката, солфеж, музикален анализ, задължително пиано и др.). В процеса на работа върху тях студентите наблюдават и определят вида на клавирият съпровод, типа въведения, ролята на съпровода за цялостното изграждане на песента. Важен момент е проследяването на връзката между вокалната и инструменталната партия, както и осъзнаването на позицията на студента като солист и като равностоен изпълнител-партньор в камерен ансамбъл.

Специален акцент се поставя върху репертоара, в който се откриват нестандартни композиционни средства – алеаторни модели, авторски построения, моменти, които зависят от решението на изпълнителя (напр. брой повторения и др.)

Прилаганите подходи са насочени към:

- ✓ усвояване на умения и знания (ориентационни, дейности, референтни и др.);
- ✓ вникване в детайлите на музикална изразност на народните песни;
- ✓ формиране на изпълнителската култура;
- ✓ професионална готовност на студентите като бъдещи учители.

Ключови думи: креативност, народно пеене, обучение, интердисциплинарни подходи.

ВЪВЕДЕНИЕ

Проблемите, свързани с развитието на креативността представляват особен интерес за съвременната педагогическа мисъл. Те пряко кореспондират с целите и задачите на съвременното обучение и възпитание, с въпросите за адаптивността и нестандартността на личността в условията на глобализация. Оказва се, че това, което провокира и учи хората да мислят „може да се окаже най-важното нещо в днешния свят“ [Белова 2004:122].

Формирането на творческа нагласа се откроява като значим актуален проблем, а това обуславя поставянето му и във връзка с професионалната готовност на студентите – бъдещи учители по музика. Промените, които се случват с фолклорната музика в съвременните условия („...многообразните начини на съществуване на селската фолклорна музика като изместена, преместена, трансформирана, осъвременена, преобразувана, адаптирана“ [Пейчева 2008:26]) водят до необходимостта от нови, адекватни подходи към репертоара в процеса на обучение. Те неизбежно са свързани с развитието на креативността.

„Развиването на импровизаторските способности и творческото претворяване на народната песен“ са заложенни в основните цели и задачи на обучението на народните певци във ВУЗ [Кушлева 2000:151].

Цел на настоящата разработка е да се изведат възможностите за реализирането им, т. е. за формиране на креативност, чрез специфични подходи към репертоара в обучението по народно пеене. Прилаганите подходи са насочени и към осъзнаването от студентите на връзката на творческата нагласа към изпълнителските задачи с бъдещата им работа като музикални педагози.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Организирането и провеждането на творческата дейност в нейното многолико проявление поставя „многоаспектни изисквания към студентите музикални педагози – добри познания за музикалния език, за психическите и мисловните механизми на музицирането, умения и компетентности за планиране, организиране и провеждане на творческата дейност в нейното многолико проявление“ [Коловска 2018:1534].

В съвременните методически трудове се изтъква връзката на изграждането на изпълнителската култура на народния певец с проблема за развитието на мисленето. Анка Кушлева подчертава значението на творческата атмосфера в учебния процес, както и „възпитание на творческа фантазия“ у народния певец [Кушлева 2000:160]. На съвременния етап на обучение „вокалната техника е средство, а не цел“, а насочеността към „музикално мислене и чувстване на народната песен“ е една от съществените задачи на педагога. [Кушлева 2000, с. 152]

На първо място, трябва да се подчертае, че *репертоарът в обучението по народно пеене, предоставя възможности за стимулиране на творческата нагласа със закодираните в природата на българската народна песен изразни средства, които съдържат предпоставки за индивидуални решения на изпълнителя и за импровизация.*³⁴ Това се отнася както за автентичните, така и за обработените народни песни.

Формирането на изпълнителската култура на народния певец е една от най-важните задачи в процеса на обучението по народно пеене. С. Калудова-Станилова изтъква „важната връзка между изразните средства на народната песен и влиянието им за изграждане изпълнителската култура на народния певец днес“. [Калудова-Станилова 2011:7].

Основен репертоар в обучението по народно пеене са народните песни със съпровод на пиано. Като жанр те се отнасят към обработения фолклор. Н. Петрова ги класифицира в три групи: 1. Народни песни с пиано, писани от чужди автори, изпълнявани от класически певци; 2. Народни песни с пиано, писани от български автори, изпълнявани от класически певци; 3. Народни песни с пиано, изпълнявани от народни певци [Петрова 2017:264-267].

Репертоарът в обучението по народно пеене се формира от третата група. Народни песни със съпровод на пиано се създават както от композитори, така и от изпълнители – народни певци и инструменталисти: Филип Кутев, Николай Кауфман, Красимир Кюркчийски, Божидар Абрашев, Пенчо Стоянов, Христо Тодоров, Стефан Кънев, Николай Стойков, Милчо Василев, Анка и Стефка Кушлеви, Тодор Киров, Любен Досев, Костадин Бураджиев, Георги Андреев, Стоян Пауров, Елена Владова, Николай Балабанов,

³⁴ Подчертаването (*bold, italic*) е на автора - Г. Петрова-Киркова. (Б. а.)

Николай Гурбанов и др. [Петрова 2017:264-267]. Техните творби в този жанр създават солидна репертоарна основа за съвременния учебен процес.

Народната песен със съпровод на пиано има специфична жанрова характеристика, която се определя от съчетаването в камерен ансамбъл на фолклорен образец (народна песен) с класически инструмент – пиано. Авторите, които създават обработки на народни песни с клавирен съпровод прилагат различни композиционни средства за подчертаване на специфичните изразни средства на фолклорната мелодия, използвайки съпровода за подчертаване и усиление на въздействието им.

В този смисъл, като репертоар в обучението по народно пеене, те предоставят много богати възможности за стимулиране на творческото мислене. Това в голяма степен се обуславя от наличието на инструментален (клавирен) съпровод, тъй като „инструменталният съпровод играе огромна роля за подготовка и свобода на изпълнението на народния пеец” [Кушлева, 2000:151].

На първо място, необходимо е да се формира *активност* (курсив на автора) в отношението на студента към изпълняваната от него творба. В основата на това е аналитичният подход към изразните средства. Вниманието се насочва към мелодичната основа на песента – определяне на лада (проследяване на ладови промени, ако има такива в съответната песен), на звукореда, размера, темпото; особеностите на мелодическото изграждане (мелодически движения, кульминация, украшения, специфични вокални ефекти и др.).

Важен момент е и проследяването на връзката *мелодия – текст*. Тук се очертават два аспекта: 1. По отношение на оригинала на песента; 2. По отношение на връзката между съдържанието на текста и клавирния съпровод при изграждането на цялостната музикална форма.

Аналитичните подходи към клавирните съпроводи са свързани и с обогатяване на музикално-слуховия опит на студентите. Съпроводът на вокалната партия в песенното творчество „създава богат художествен образ, закодиран в синтетично единство на три взаимовлияния: текст – вокална мелодия; текст – инструментален съпровод; вокална мелодия – инструментален съпровод” [Булева 1996:7]. Като разглежда авторските съпроводи, М. Булева извежда три основни групи (в зависимост от натоварването им с определени художествени функции): I. Инструменталният съпровод - многогласна тонално-функционална поддръжка на вокалната партия”; II. Инструменталният съпровод – органичен компонент на музикално-поетичния синтез; III. Инструменталният съпровод – носител на самостоятелна музикална семантика” [Булева 1996: 9]. Клавирните съпроводи на народните песни се вписват в тази класификация, но се срещат и случаи на органично съчетаване на различни елементи на основните видове.

В процеса на работа върху репертоара студентите трябва да се насочват към наблюдения и анализ: да определят вида на клавирния съпровод, типа въведения, ролята на съпровода за цялостното изграждане на песента. Значението на този тип аналитични подходи е многопосочно: те имат значение както за развитието на вокално-техническите умения (подпомагат усвояването на песента във вокало-техническо отношение), така и за изпълнителската култура като цяло.

Специален акцент заслужават клавирните въведения. Те често са изградени върху тематични елементи (мотиви, фрази или по-крупни части от мелодията на песента), които не само въвеждат в характера и настроението, но и подпомагат вокалното встъпление. В други случаи те съдържат вариантни тематични предявявания, характерни интонации или в края си задават началния тон на песента.

Определянето на вида на клавирния съпровод също може да се окаже в полза на осъзнаването му от студента като интонационна опора. Той безспорно изпълнява тази роля, когато горният пласт на клавирната фактура буквално дублира мелодията на песента. Освен постигане на плътност и обем на звучността, в технологично отношение това дублиране – буквално, в октави, или в по-висок (или в по-нисък) регистър – е и с цел „подкрепа на интонацията” [Арабов, Карагенов 2009:7-8].

По-интересни са случаите, когато пианото подкрепя интонационно вокалната партия не изцяло, а само на определени места. Често това са важни, „възлови” моменти в музикалното изграждане: встъпление, заключение, кульминация и др. Откриването и проследяването им от студента е свързано с активизиране както на мисленето, така и на музикалния слух.

Важен момент е проследяването на връзката между вокалната и инструменталната партия, както и осъзнаването на позицията на студента като солист и като равностоен изпълнител-партньор в камерен ансамбъл.

Специално внимание заслужават песните, чиито съпроводи включват използване на нестандартни композиционни средства – алеаторни модели, авторски построения, моменти, които зависят от решението на изпълнителя (напр. брой повторения и др.) Като пример може да се посочи песента „Прочула се бела Яна” за глас и пиано (оп. 47) от Николай Стойков. В клавирния съпровод се имитират мотиви (варианти) от песента със закъснение, което зависи от решението на самия изпълнител. С елементи на алеаторика са нерегламентираните повторения (на поредица от съзвучия, на ритмически схеми и др.) [Филева 2016:142-145]. Примери за нерегламентирано повторение на акордови и ритмични

схеми се откриват и в клавирните съпроводи на Милчо Василев, напр. „Останала е хубава Кера” [Петрова-Киркова 2013: 39-41] и др.

Авторите на клавирни съпроводи – композитори от различни поколения, с различен композиторски почерк и музикално мислене, създават репертоар, който се отличава с изключително разнообразие. Клавирната трактовка съдържа предпоставки за разгръщане на възможностите за стимулиране на творческата активност на студентите.

Възможностите за стимулиране на творческата нагласа са свързани с прилагане на интердисциплинарни подходи в процеса на усвояването им. Студентите са насочвани към прилагане на знания и умения от други дисциплини (музикалнотеоретични и практически – теория на музиката, солфедж, музикален анализ, задължително пиано и др.).

Вникването в художествената същност на народните песни със съпровод на пиано изисква съсредоточаване върху изразните средства на клавирната фактура. Разкриването на важната формообразуваща роля и функция на клавирната партия изисква боравене с понятията от музикалния анализ: музикална форма, структура, дял, построение, т.е. – междудисциплинарен подход. Изпълнителският процес е свързан и с осъзнаване на структурните функции на частите на формата: въведението и заключението (кода).

Особено внимание изискват и клавирните интермедии. В някои случаи при повторенията на куплетите композиторите вмъкват авторски построения, които освен структурна, имат и важна роля при драматургичното изграждане на формата. Такива примери могат да се открият в творчеството на Н. Стойков: например, песента „Кукувичка кукува” из „Малка сюита от три родопски народни песни” за глас и пиано [Филева 2016:131]. Ярки примери за стремеж към по-широко разгръщане на музикалната форма чрез клавирния съпровод се откриват в творчеството на Милчо Василев. По начало употребата на второстепенни структурни функции (понякога с доста широк периметър на действие), както и непосредствените повторения (буквални или видоизменени) на отделните части се използват нерядко в професионалната композиционна практика, с цел да се увеличат мащабите на иначе кратките по обем прости музикални форми [Андриянов 2011:96]. В такива случаи, при изпълнение на народни песни с по-широко разгънат, по-богат инструментален съпровод, от студента се изисква максимална активност на музикалното мислене.

По-висока активност и импровизаторско мислене изисква изпълнението на безмензурни песни с клавирен съпровод. Самата природа на безмензурната песен се основава на импровизацията, а спецификата на изразните средства предразполага към творческа нагласа. В процеса на обучение чрез този репертоар се развива въображението и умението за вземане на самостоятелни творчески решения. А развитието на творческата самостоятелност „на всеки познавателен етап от обучението на студентите, при което се формират определен обем от умения, знания и компетентности за решаване на различни по сложност задачи” е важно условие за бъдещата им реализация като музикални педагози [Коловска 2015:132].

Изпълнението на безмензурната песен с клавирен съпровод стимулира и проява на осъзнато партньорско участие в камерен ансамбъл, тъй като импровизационните творчески решения зависят от двамата изпълнители и синхронът между тях е решаващ за крайния художествен резултат.

ИЗВОДИ:

Прилаганите подходи са насочени към:

- ✓ усвояване на умения и знания (ориентационни, дейностни, референтни и др.);
- ✓ вникване в детайлите на музикална изразност на народните песни;
- ✓ формиране на изпълнителската култура;
- ✓ професионална готовност на студентите като бъдещи учители.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение трябва още веднъж да се подчертае, че освен към формиране на изпълнителска култура, проблемът за развитието на креативността е насочен и към изграждане на професионални педагогически качества. Формирането у студентите-музиканти на „творческата самостоятелност”, „на активно отношение към цялостния процес на тяхното обучение” е свързано с професионалната подготовка на бъдещите учители по музика и е изтъквано сред приоритетите в този процес. [Коловска 2015: 130-131] Възможностите за стимулиране на творческата нагласа са обективно предпоставени от музикалната характеристика на репертоара – народната песен със съпровод на пиано. В този жанр (специфичен вид камерен ансамбъл) се съдържат предпоставки за индивидуални решения на изпълнителя и за импровизация, а това е пряко свързано с развитието на креативността.

Проблемът за търсене на оптимални възможности за формиране на креативност у студентите – бъдещи учители със специалност „Народно пеене” предполага детайлно и обстойно разглеждане в по-голяма по мащаби разработка. В настоящия доклад са поставени само основни акценти.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Андриянов, Н. 2011. *Музикален анализ*. Шумен: УИ „Еп. К. Преславски”.
- [2] Арабов, П., Светослав К. 2009: *Технология на клавирния съпровод*. Пловдив: АМТIIИ.
- [3] Белова, М. 2004. Адаптивността и нестандартността на личността в условията на глобализацията (учебно помагало). С.: „Веда Словена - ЖГ”, 2004.
- [4] Булева, М. 1996. *Инструменталните съпроводи в българските детски и училищни песни*. Велико Търново: УИ „Св. Св. Кирил и Методий”.
- [5] Калудова-Станилова, С. 2011. *Методика на обучението по народно пеене*. Пловдив: АМТIIИ.
- [6] Коловска, Ц. 2015. *Музикалнопедагогическата практика и формиране на творческа самостоятелност и професионална готовност у студентите-бъдещи учители по музика*. //Международна НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ „Изкуство и образование – традиции и съвременност”. Ред. проф. д-р Юлиан Куюмджиев, АМТIIИ, сборник, Том I, Пловдив: 2015, с. 127-134.
- [7] Коловска, Ц. 2018. *Музикалното въображение в практическата сфера на студентите музикални педагози*. // XVII международна научна конференция „THE TEACHER OF THE FUTURE“. Институт за мениджмънт на знанието – гр. Скопие, Р Македония/ For editor Robert Dimitrovski PhD. Knowledge – International Journal Vol. 23.5. Будва, Черна гора, 2018, с. 1533-1537.
- [8] Кушлева, А. 2000. *Постановъчни проблеми при развитието на гласа на народния певец от детска възраст до високия професионализъм. Традиция и съвременни тенденции*. Пловдив: УИ.
- [9] Пейчева, Л. 2008: *Между Селото и Вселената: старата фолклорна музика от България в новите времена*. С.: АИ „Проф. Марин Дринов”.
- [10] Петрова-Киркова, Г. 2013. *Милчка ми е Добруджа. Солови народни песни с клавирен съпровод*. Пловдив: АМТIIИ.
- [11] Петрова, Н. 2017. *За клавирния съпровод на българската народна песен*. В: Сборник доклади. Международна научна конференция „Наука, образование и иновации в областта на изкуството”. Пловдив: АМТIIИ, 12-13.10. 2017, с. 263-270.
- [12] Филева, К. 2016. *Българска народна музика в камерното творчество на Николай Стойков*. Пловдив: *Fast print Books*.